

શ્રી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક

પ્રવચન નં.૧૪

અધિકાર ૭

સ્થળ:સુવર્ણપુરી તા.:૨૨.૦૮.૧૯૬૨ બુધવાર

મંગલાચરણ

શમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં;
શમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં;
શમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં;
શમો લોએ સવ્વ ઉવજ્જયાણં;
શમો લોએ સવ્વ ત્રિકાળવર્તી સાહૂણં;
ઔંકાર બિન્દુ સંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ।
કામદં મોક્ષદં ચૈવ ઔંકારાય નમોનમઃ॥
મંગલં ભગવાન્ વીરો મંગલં ગૌતમો ગણી ।
મંગલં કુંદકુંદાર્યો જૈન ધર્મોસ્તુ મંગલમ્ ॥
નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે ।
ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે ॥
ત્રિકાળ દિવ્યધ્વનિ દાતાર...

યહ મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક સપ્તમ અધ્યાય ચલતે હૈ. યહાં લગ આયા દેખો. યે તો પરદ્રવ્ય આશ્રિત હૈ. ક્યા? “શિષ્યે પ્રશ્ન ક્રિયા કે તુમ વ્રત શીલ સંયમકો તો અસત્યાર્થ જૂઠા અને હેય કહેતે હો તો હમ છોડ દેંગે વ્રત સંયમકો....” જૂઠા કહો તો અમારે શું કરવા કરના? વ્રત - શીલ અદંતધોવન આદિ હૈ ને મુનિકી ક્રિયા બાહ્ય, લોચ કરના, ઊભા ઊભા આહાર કરના, એક બાર આહાર કરના લ્યો, એ વિગેરે ક્રિયા તો અને અંદર રાગ, ઉસકો તો તુમ અસત્યાર્થ કહેતે હૈ જૂઠ કહેતે હૈ, હેય કહેતે હૈ હમ કાર્ય ન કરેંગે! નહીં એસા પ્રશ્ન હુઆ. તો ભૈયા! ઉસકો નામ વો નકાર કરે ક્યા? ઉસકો મોક્ષમાર્ગ માનના વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા? “વો વ્રત નિયમકા પરિણામ વો વ્યવહાર નહિ, ઉસકો મોક્ષમાર્ગ માનના વ્યવહાર હૈ....” તો છોડી દે, શ્રદ્ધા છોડી દે કે એ મોક્ષમાર્ગ નહિ. સમજે? ક્યોંકિ એ તો પરદ્રવ્યાશ્રિત

है. ये तो श्रद्धा सम्यग्दर्शन आदि हो अने व्रत संयम आदि हो, “बाह्य सलकारी कारण देभकर उपचारसे मोक्षमार्ग कडा है....”

वो मोक्षमार्ग है नहि क्योकि ये तो परद्रव्याश्रित है. देखनी क्रिया अने राग सब परद्रव्याश्रित है. (वणी) “और साया मोक्षमार्ग वीतरागभाव है....” बहुरि... बहुरि... क्युं छे अमां? आ नवी प्रतमांय बहुरि क्युंने? केम बोलता नथी शुं छे? छापेलीमां तो बहुरि छे. आ तो आपणे और वो तो ખબर है और कहे के “बहुरि, अर्थात्, साया मोक्षमार्ग वीतरागभाव है....” शुद्ध आत्मा राग रहित, पुण्य रहित, विकल्प रहित अपने यैतन्यकी श्रद्धा-ज्ञान और लीनता वो ही अेक सय्या मोक्षमार्ग है. उसको तो निमित्त देभकर, व्यवहार कडा था. “सो स्वद्रव्याश्रित है....” मोक्षमार्ग जो अपना है अे तो स्वद्रव्याश्रित है. आत्मा के अवलंबनसे सम्यग्दर्शन-ज्ञान-यारित्र होता है. वो हि स्वद्रव्य आश्रित कडो, मारग मोक्षका कहेते है, परद्रव्याश्रित का मार्ग को मोक्ष मार्ग कहेते (नहि) व्यवहारसे कहेते है. “अैसे व्यवहारको असत्यार्थ, डेय ज्ञानना....” अैसे व्यवहारको संसारीका न मानना कर्मही का मानना यड ली भ्रम ही... भ्रम ही है शेठी! रागद्वेष हमारे नहि... हमारे नहि... हमारे नहि... बात नहि करना बात नहि करना. शुभ-अशुभ बात ही नहि करना, हमारेमें है ही नहि. भ्रमशा है तेरे, मिथ्यात्व है. समजमें आया ?

संसारी के ली रागादि न मानना, कर्मही का मानना. जुओ अे कर्महीका पडेले कीधा निमित्तसे, पण निमित्तका ही है अैसा मानना भ्रमशा है. कर्महीका कडना कवा पडेले व्यवहारसे, पण अैसा मानना की उससे ही है, मिथ्यात्व है. ये तो तेरेसे है, ये तो निमित्त से कथन कहेनेमें आया. समजमें आया? आ विकारकी अने कर्मकी बडी जंजट अने गडबड चलती है. जहां तहां लगा दे. अैसे ही कर्ममें लिखा है देभो. घनघाति कर्म है देभो आत्माकी पर्यायको घनघातम् नाश करते है. जेम घण पडे ते घण देभो नाम पडया है. अनादि ये नाम है क्या नया है? घनघाति कर्म यार घनघाति कर्म, यार अघनघाति कर्म. सुन तो सही प्रभु! ये तो निमित्तका कथन है घन कोने? घात अेक द्रव्य की पर्याय कोठ दूसरेमें कोठ घात कर सकते है? समजमें आया? अैसा कोठ टी' बनते नहि, मानते है, मानो. तेथी कांठ वस्तु पलट जाती है?

कर्मका ही मानना यड ली भ्रम ही है. जब लग हमारे कर्मका उदय है तब लग हमारे में विकार रहेगा, कर्म छूट जायेगा तो विकार नहि रहेगा अैसा मानना भ्रमशा

હૈ. તેરેમ્ કમજોરી હૈ તો વિકાર તેરેસે હોતા હૈ, કમજોરી છૂટ જાય તો વિકાર નહિ હોગા વો તેરે કારણસે, પરકે કારણસે નહિ. જુઓ યહાંભી કહતે હૈ કેટલાક કે એ લોકો તો કહે કે, એસા હૈ વિકાર આત્માકા નહિ. કોન કહતે હૈ સુન તો સહી ! કહતે હૈ કિ નહિ ? કહતે સબ હૈ યે તો બસ સિદ્ધ સમાનની વાત કરે, સિદ્ધ સમાનની વાત કરે. વિકાર આત્માકા નહિ. વિકાર નહિ માને તો વિકાર ટાલનેકા પ્રયત્ન ક્યું કરે ? એમ કરીને પાછા આક્ષેપ કરતે હૈ. અરે સુન તો સહી પર્યાયમ્ વિકાર અપનેસે તો પોકાર પહેલેસે કરતે હૈ. સમજમ્ આયા ? અપનેસે વિકાર અપનેમ્ હૈ કર્મસે નહિ, કર્મ તો નિમિત્ત માત્ર હૈ. અપના ઊંધા પુરુષાર્થસે ઉલટા પુરુષાર્થસે વિકાર હોતા હૈ, સુલટા પુરુષાર્થસે વિકારકા નાશ હોતા હૈ, પરકે કારણસે કાંઈ હૈ નહિ.

નિમિત્ત હૈ તો જ્ઞાન કરને કી ચીજ. સમજમ્ આયા ? આંહી પ્રકાર કરી નય કરી એક હી વસ્તુકો, એક હી વસ્તુકો એક ભાવ અપેક્ષા વૈસા ભી માનના, વૈસા ભી માનના. રાગ સહિત ભી માનના, રાગ રહિત ભી માનના. કેવળજ્ઞાન સહિત ભી માનના, મતિજ્ઞાન સહિત ભી માનના. એસા ન હો. સમજે ? વસ્તુ એક ભાવ અપેક્ષા. ભાવ નામ પર્યાય હો, શક્તિ ગુણની અહીંયા બાત નથી. એક પર્યાયકી અપેક્ષા એસા ભી માનના અને વૈસા ભી માનના વો તો મિથ્યાબુદ્ધિ હૈ. હળવેથી વાત કરી મિથ્યાબુદ્ધિ એટલે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે એમ કહે છે મૂળ તો. “જુદે ભાવની કી અપેક્ષા નયની કી પ્રરૂપણા હૈ” સમજાય છે ? ‘જુદે ભાવની કી અપેક્ષા....’ - પર્યાય કી અપેક્ષા વો, દ્રવ્યની અપેક્ષા કેવળજ્ઞાન. દ્રવ્ય અપેક્ષાએ કેવળજ્ઞાન, પર્યાય અપેક્ષાએ મતિજ્ઞાન. દ્રવ્ય અપેક્ષાએ સિદ્ધ સમાન, પર્યાય અપેક્ષાએ સંસારી. ઓલો ભાવ જુદા ભાવ. ત્રિકાળી ભાવ અને વર્તમાન ભાવ વો દો કે સાથ મિલાકર બાત હોતી હૈ. એક પર્યાયમ્ દો કહાં સે આયા ? સમજમ્ આયા ?

“જુદે ભાવની કી અપેક્ષા નયની કી પ્રરૂપણા હૈ એસે માની યથાસંભવ વસ્તુકો માનના....” એ શક્તિ આત્માની કેવળજ્ઞાન એ નિશ્ચયનય કી બાત હૈ અને પ્રગટમ્ તો મતિજ્ઞાન એ ભાવ એક હી હૈ. દો નય ભિન્ન પડી ગઈ. સમજમ્ આયા ? તદ્દન પરમશુદ્ધ નિશ્ચય સે કેવળજ્ઞાન શક્તિ હૈ અને નિશ્ચયનયસે અપની પર્યાયમ્ મતિજ્ઞાન હૈ તો ઉસકો એક ન્યાયે પર્યાયકો વ્યવહારનયભી કહેને મ્ આતા હૈ. યહાં તો ઉસકો નિશ્ચયહી કહા હૈ. પરકા સંબંધરહિત અપની પર્યાય હોતી હૈ વો અપેક્ષાસે. સમજમ્ આયા ? “જુદે ભાવની કી અપેક્ષા નયની કી પ્રરૂપણા હૈ એસે માની યથા સંભવ....” યથાસંભવ પર્યાયમ્ હો એસા, શક્તિમ્ હો એસા, વસ્તુકો માનના સો સાચા શ્રદ્ધાન હૈ. “તાતૈ મિથ્યાદૃષ્ટિ અનેકાંતરૂપ વસ્તુકો માને પરંતુ યથાર્થ ભાવકો પહિચાને, માને નહીં....” યથાર્થ ભાવકા ખ્યાલ આકર

માન સકે નહીં. અનેકાંત લગા દે. હમ તો દોહી માનતે હૈ. વ્યવહાર માનતે હૈ, નિશ્ચયભી માનતે હૈ, ઉપાદાન માનતે હૈ. (શ્રોતા : ...) હાં વો ચલી.

હમ તો ઉપાદાન ભી માનતે હૈ, નિમિત્ત ભી માનતે હૈ. નિમિત્તકા નિયામકતા ક્યા? નિમિત્ત હો તો કાર્ય હોતા હૈ, નહિ હોતા હૈ નહીંતર ઐસા દો હી હમતો માનતે હૈ. ઐસા નિશ્ચય વ્યવહાર દો હી હૈ. વ્યવહાર હૈ તો નિશ્ચયકા કાર્ય હૈ ઐસા હમ તો દો હી માનતે હૈ. ઐસે અનેકાંત કહેનેમેં આતા હૈ. એ અનેકાંત નહિં હૈ યે તો મિથ્યાએકાંત હૈ. ઔર યે જીવ કે વ્રત-શીલ-સંયમ આદિકા અંગીકાર પાચી હૈ. દેખો હવે જરી. “વ્રત-શીલ-સંયમ, ઈન્દ્રિયદમન વિગેરે અંગીકાર કરે હેં! સો વ્યવહારકરિ યે ભી મોક્ષકો કારણ હૈ ઐસે માની, વ્યવહારકરિ યે ભી મોક્ષના કારણ છે ઐસા માની તિનકો ઉપાદેય માને છે લ્યો....” કોને? આ વ્રત-શીલ-સંયમ વ્રતને ઉપાદેય માને છે. ભારે વાત તો એક કરી છે હજી લેવું છે હજી નવું હોં એમાંથી થોડું. હવે નવું લેવું છે થોડુંક એ માટે વાત ઉપાડી છે. એ બધી વાત તો આવી ગઈ છે. ઐસા માની તિનકો ઉપાદેય માને યે ભી વાત આવી ગઈ છે, પણ હવે એનો વધારે ખુલાસો કરે છે. ત્યાં સુધી તો વાત આવી ગઈ છે “સો જેસે કેવળ વ્યવહારાલંબી જીવકે પૂર્વે અયથાર્થપણા કહ્યા થા તેસે આકે ભી અયથાર્થપના જાનના....”

“વળી યે ઐસે ભી માને હૈ....” આંહીથી આવ્યું, યહાં સે આયા. ઉસકો નવીન બતાના હૈ. “સો યથાયોગ્ય વ્રતાદિ ક્રિયા તો કરની યોગ્ય હૈ....” લ્યો અહીં ભાઈ! યથાયોગ્ય વ્રત-નિયમ-સંયમ બધા ક્રિયા તો કરની, ક્રિયા તો કરની યોગ્ય હૈ, વ્યવહાર તો કરવા યોગ્ય હૈ “પરંતુ ઈન વિષે મમત્વ ન કરના....” પણ કરને યોગ્ય હૈ પછી મમત્વ ન કરના કહાં આ રહા. શરીરાદિની ક્રિયા ઐસી કરના. આહાર નિર્દોષ લેના, ઐસા ફલાણું કરના, ઐસી જડકી ક્રિયા-વ્રતાદિ ક્રિયા તો કરને યોગ્ય હૈ. “ઈન વિષે મમત્વ ન કરના. સો યાકા આપ કર્તા હોય તિસ વિષે આપ મમત્વ કેસે ન કરીયે?....” એ આવ્યું હાં ક્રિયા તો કરની યોગ્ય હૈ ને મમતા ન કરની વો કહાંસે આયા? કર્તા તો હૈ ને મમતા નહિ કરની કેસે આયા? કર્તા તો માનતે હૈ કિ હમ સબ શરીરકી ક્રિયા આહારકી ક્રિયા અદંતધોવનકી ક્રિયા, લોચકી ક્રિયા યે સબ હમ કરતે હૈ. એક આસન બેઠના, ઐસા કરના, ઐસા કરના, ભૂમિશયન કરના, ઐસા કરના. “ક્રિયા તો બરાબર વો કરની મમતા નહિ કરની....”

ઐસા પુદ્ગલની કર્તા થઈને મમતા ન કરની બેય કહાંસે આયા? “સો જાકા આપ કર્તા હોય તિસ વિષે મમત્વ કેસે ન કરીયે?....” બરાબર જોઈને પૂંજીને ઐસા કરના ઐસા બેઠના. લૂગડા, કપડા મોરપીંછી ઐસે કરકે બેઠના, યે ક્રિયા સબ કરની તો

બરાબર, “મમતા નહિ કરના ઔર આપ કર્તા ન હો તો ‘મુઝકો કરની યોગ્ય’ ઐસા ભાવ કેસે ક્રિયા?...” જો તુમ જડકી ક્રિયાકા કર્તા ન હો તો મેરે કરને યોગ્ય કેસે માના? કેસે માનતે? નહિ બરાબર કરના ચાહિયે ભૈયા! મોરપીંછી સે પૂંજના, ઐસા બૈઠના, ઐસા કરના, યે સબ ક્રિયા બરાબર કરની, બે માસે લોચ કરના, બે માસ કરતે હૈ ને? દો-દો માસ જધન્ય... જધન્ય.ઉત્કૃષ્ટ દો માસ? ચાર માસ. સમજમેં આયા? ઐસા કરના. યે ક્રિયા તો જરૂર કરની. ક્યા યે તો જડકી ક્રિયા હૈ. સમજમેં આયા? “ઔર જો કર્તા હો તો યે અપના કર્મ ભયા....” કર્તા યે તો તારું કાર્ય થયું. જડનું કાર્ય તારું અને કર્તા તું હુઆ, “તબ કર્તા-કર્મ સબંધ સ્વયંમેવ હો ગયા....”

દેખો કર્તા-કર્મ સબંધ જડકા. જડ મેરા કાર્ય અને મેં ઉસકા કર્તા વો તો મિથ્યાદષ્ટિ હૈ. પરકા કર્તા બર્તા કહાંસે આયા? સમજમેં આયા? “સો ઐસી માની તો ભમ હૈ. કરની તો યોગ્ય હૈ મમતા નહિ કરના....” આપણા કાર્ય આપણી ફરજ હૈ ઇતના કામ કરના મૂળગુણ આદિ પાળના, દેહકી ક્રિયા કરના વો તો હમારા કામ હૈ. “સો તો કર્તા-કર્મ સબંધ સ્વયંમેવ ભયા. તો ઐસી માની તો ભમ હૈ....” એ તારી ભમણા જડકી ક્રિયા આત્માસે કભી હોતી નહિ. “તો કેસે હૈ? યે બાહ્યવ્રતાદિ સો તો શરીરાદિ પરદ્રવ્ય કે આશ્રયે હૈ....” બાહ્યવ્રત, ઇન્દ્રિયદમન, ભૂમિશયન ભૂમિ સમજે? જમીન, લોચ આદિ. એમ આવે ને કે છોડ દિયા આ વસ્ત્રકા, વસ્ત્ર છોડ દિયા, નગ્નપણા સ્વીકાર કીયા, વસ્ત્ર છોડ દિયા, લેપ છોડ દિયા, સ્નાન છોડ દિયા, સ્નાન છોડ દિયા - અસ્નાનકી ક્રિયા લીયા વો તો જડકી ક્રિયા હૈ. સમજમેં આયા?

“બાહ્ય વ્રતાદિ સો તો શરીરાદિ પરદ્રવ્ય કે આશ્રયે હૈ, પરદ્રવ્યકા આપ કર્તા હૈ નહિ....” મેં સ્નાન છોડ દિયા હો ભૈયા, મેં ઉસકો આહાર છોડ દિયા, ઇતના દિન છોડ દિયા. ક્યા છોડે? જડકા છોડના ને જડકા ગ્રહણ કરના મિથ્યાદષ્ટિ હૈ. (શ્રોતા : મોહ તો છોડા હી નહિ) નહિ મોહ છોડયા હૈ. મિથ્યાત્વભાવ ક્રિયા હૈ. એ જડકા કર્તા ને જડ મેરા કામ, મિથ્યાત્વકા મોહ અંગીકાર ક્રિયા હૈ. છોડા નહિ પણ અંગીકાર ક્રિયા હૈ. વિપરીત માન્યતાકા મોહ અંગીકાર ક્રિયા હૈ. શેઠી! આ તુમ્હારા ભાઈબંધ કહતે હૈ કપૂરચંદજી કે ઇતના તો ક્રિયાને? આપણાં કરતાં કે દુકાને બેસો ને ખાઓ પીઓ અને શીરા ખવડાવો અને ઓલા એટલું છોડીને બેઠા છે કે નહિ જડની ક્રિયા? કપડા છોડયા યે નગ્નપણા અંગીકાર ક્રિયા હૈ, હજમત છોડી અને લોચ ક્રિયા હૈ, એકને છોડીને અનેકને ગ્રહણ કરના. હૈ કે નહિ? આહાર છોડકર ઉપવાસ ગ્રહણ ક્રિયા હૈ.

उवे सबमेंसे ये तो जउकी क्रिया है. उसके मैं कर्ता ने वो मेरा कार्य, मिथ्यादृष्टिपाशा अंगीकार किया, मोह अंगीकार किया है, छोडया नहि मोह. समजमें आया? “तातै तिस विषे कृतृत्वबुद्धि भी न करनी....” शरीरादि क्रिया लोय में करता हूं, उजमत छोड दिया है ने तेल योपडना छोड दिया है अैसा करता है ने? लूभा शरीर रभता है ने? वो तो सब जउकी क्रिया है, तेरी क्रिया नहि. समजमें आया? “ये कृतृत्वबुद्धि न करनी और तहां भमत्व भी न करना. व्रतादि विषे अहण-त्यागरूप अपना शुभ उपयोग होय....” देभो. जरी राग आवे उसको जानना के ओ राग मेरेमें सो “अपने आश्रये है....” अपने में है. लोय क्रिया के छोडया, इलाशुं कर्तुं उसमें जो राग आया शुभ वो अपनेमें आते है. “ताका आप कर्ता है....” परिणमन है ने उसका, वो अपेक्षा कर्ता है, कर्म कउ कारण नहीं. ल्यो कर्ता... कर्ता अर्थ में करुं अेम नहि पाण परिणमन उसका है के नहि के जउका है?

शुभ उपयोग है जउका काम नहि, जवकी परिणतिका काम है. “तातै अहण-त्यागरूप अपना शुभ उपयोग अपने आश्रयसे है ताका आप कर्ता ताका तिस विषे कृतृत्व बुद्धिभी माननी....” देभो परिणति की परिणति मेरी है अैसे जाननी - माननी, श्रद्धामें राभना. मेरी परिणति विकार है, शुभभाव वो कोई जउकी परिणति नहि. वो कडते है ने केटलाक देभो ल्यो ये कडते है के देव-गुरु-शास्त्रका मानना मिथ्यात्व है. अरे भगवान! कोश कडते है सुन तो सडी. देव-गुरु-शास्त्रकी श्रद्धा करना वो तो राग है समजमें आया? (श्रोता : धर्म मानना) और रागमें धर्म मानना मिथ्यात्व है. परद्रव्यकी दया पाणे वो मिथ्यात्व कहेते है. आया था ने तमारा उदयपुरमां? योपानिया छपाशा था ते दी’. दया पाणना - पाण क्या सकते है. भाव आते है दया पाणुं, वो शुभभाव है, मिथ्यात्व नहि पाण परकी क्रिया मैं कर सकता हूं वो मिथ्यात्व है और दयाभाव है वो आत्माका संवर - निर्जरा का भाव है, अैसा मानना मिथ्यात्व है. समजमें आया? तारे गउबउ भाई!

जूनी इठिना माणसने अेवी पकड हो गयी है पकड अंदरसे छूटती नहि, योर कोटवालको दंडते है. समजमें आया? तमारे कहेवत है अैसी? (श्रोता : उलटा योर कोटवालको डंटे) आ वो उलटा योर कोटवालको दंडे आ अेवुं करे. अरे भगवान! यहां अैसी के परकी दया पाणना वो मिथ्यात्व है? परके बयाना का भाव है वो तो पुण्य है पाण मैं परकी क्रिया, बया सकता हूं वो मिथ्यात्व है. दया का भाव तो मुनि को नहि होता है पंथमहाव्रतका? अहिंसा-सत्यका? वो क्या मिथ्यात्व है? राग है, शुभ है, पुण्य है पाण

ઉસમેં મેં પરકી અહિંસા કર સકા, મેરે ભાવ હૈ તો કર સકતા વો મિથ્યાત્વભાવ હૈ ઔર અહિંસાકા શુભભાવ વો મેરે સંવરકા કારણ હૈ, ઐસે માનના મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા ? દેખો આવશે. “તહાં મમત્વ ભી કરના. દેખો મમત્વ ભી કરના હો....” મમત્વનો અર્થ મારી પરિણતિમેં છે એમ. વિકારી પરિણામ મારી પરિણતિમેં હૈ ને ભાઈ ! કાંઈ જડકી પરિણતિ હૈ કાંઈ ? એટલા ભેદ બસ. દૂસરા કોઈ ઐસા નહીં. યે તો પીછે નિશ્ચયકી સ્વભાવદૃષ્ટિ મેં તો કોઈ મેરા હૈ હી નહીં. પરિણતિ મેરી હૈ ઈતના. મમત્વ નામ પરિણતિ મેરી હૈ, નહિ કે કર્મકી પરિણતિ હૈ. એટલું બતાવવા છે પછી એ તો સ્વભાવની દૃષ્ટિમાં તો બધું છોડી દે.

“શુભ ઉપયોગકો બંધકા હી કારણ જાનના....” દેખો ! ઓલા અણ-ત્યાગમેં આયાને ! શુભભાવ ક્રિયા નહિ, જીવ બચે-મરે એ નહિ. બચે, મરે, લોચ થાય, હજામત છોડે વો નહિ. ભાવ જો આયા શુભ પરિણામ આ ઉસકો બંધકા કારણ હી માનના, મોક્ષકા કારણ ન જાનના. લ્યો, અસ્તિ-નાસ્તિ કર્યુ. અનેકાંત કીયા હૈ, આ અનેકાંત દેખો. “શુભબંધકા હી કારણ જાનના, મોક્ષકા કારણ ન જાનના....” આનું નામ અનેકાંત હૈ. કે શુભ ઉપયોગ કથંચિત્ બંધ કા કારણ (અને) કથંચિત્ ધર્મકા કારણ. સમજાણું કાંઈ ? એ આવી ગ્યું છે એમ હૈ નહિ. બંધ કે કથંચિત્ બંધ ક્યાંથી આયા ? સર્વથા બંધકા કારણ, સર્વથા બંધકા કારણ હોં. ઉસમેં લિયા હૈ ક્યા કહે ? આ કળશ-કળશ-કળશ હૈ ને વો આપિરની ગાથા નહિ હૈ ? આપણે વંચાઈ ગઈને કાલની, કાલની ગાથા વંચાઈ ગઈને ? હૈ ને ઉસમેં ?

અલમ્-અલમ્. અલમ્-અલમ્ આયા થા ને કલ ? અલમ્-અલમ્ પૂર્ણ હો પૂર્ણ હો. ઉસમેં લિખા હૈ દેખો. એ દ્રવ્ય ક્રિયા સિદ્ધાંતકો પઢવો, લિખવો કિંચિત્ ન અસ્તિ કહેતા શુદ્ધ જીવ સ્વરૂપપણું મોક્ષમાર્ગ સર્વથા નથી. સમજાય છે ? એ સ્વરૂપ અનુભવ મોક્ષમાર્ગ સર્વથા છે, પણ પઢવો-બઢવો, જો દેખો અન્ય સમસ્ત મોક્ષમાર્ગ સર્વથા અન્ય છે રાજમલજીકા સર્વથા હો કથંચિત્ ફતંચિત્ ની વાત નથી. (શ્રોતા : કથંચિત્). દ્રવ્ય ક્રિયા સિદ્ધાંતકો પઢો લિખો ઈત્યાદિ યે સબ કિંચિત્ ન અસ્તિ મેરે મોક્ષમાર્ગ નહિ. શુદ્ધજીવ સ્વરૂપ અનુભવ મોક્ષ સર્વથા છે, અન્ય સમસ્ત મોક્ષમાર્ગ સર્વથા નથી. અસ્તિ-નાસ્તિ ક્રિયા. શુભ ઉપયોગ સર્વથા બંધકા કારણ હૈ ઔર શુભ ઉપયોગ સર્વથા મોક્ષકા કારણ નહિ હૈ. (શ્રોતા : અનેકાંત....) હા હવે અનેકાંત આમ ઠરાવ્યું જુઓ લોકોને બધા, સબમેં અનેકાંત લગાવો. લ્યો. (શ્રોતા : થોડો...) થોડો થોડો શુભમેં થોડી સંવર નિર્જરા હૈ, અને થોડો રાગ હૈ પણ એ સબ શુભઉપયોગ આખા પૂર્ણ રાગ હૈ. પૂર્ણ રાગમેં કિંચિત્ સંવર-નિર્જરા (હો સક્તી નહિ) ક્યોં વિમલપ્રસાદજી, શુભઉપયોગમેં જરી સંવર - નિર્જરા હૈ ? નહિ હૈ.

(શ્રોતા : ધર્મીના ...) ધર્મીના શુભરાગની આ બાત ચલતી હૈ, ઓ તો અલમ્-અલમ્ કિસકા આયા? સમ્યગ્દષ્ટિ અને મુનિકા વો ભી આયા હૈ. ઉસમેં કે ક્યા સમ્યગ્દષ્ટિ? ક્યા મિથ્યાદષ્ટિ? શુભક્રિયા સબ બંધકો કારણ હૈ. શુભ પરિણામ વો પુણ્ય - પાપ અધિકારમેં લિયા હૈ, હો. લેને પણ લેતા હોય તો એ વાત, સમ્યગ્દષ્ટિકા કોઈ એસે માને કે ઉસકા શુભભાવમેં સંવર હૈ બિલકુલ જૂઠ હૈ. ઉસકા ભી સર્વથા બંધકા હી કારણ હૈ. સમજમેં આયા? એસા છપા હૈ? કહે નહિ. શુભઉપયોગમેં સર્વથા બંધ હૈ એસા નહિ. કંઈક ઉસમેં અબંધ પરિણામ હૈ ધૂળમેંય હૈ નહિ. સમજમેં આયા? “બંધકા હી કારણ, મોક્ષકા કારણ ન જાનના જાતે બંધ ઓર મોક્ષ કે તો પ્રતિપ્રકીપના હૈ....” બંધ અને મોક્ષને તો વિરોધપના હૈ, વેરીપના હૈ “તાતેં એક હી ભાવ પુણ્યબંધકો ભી કારણ હોય ઓર મોક્ષકો ભી કારણ એસા માનના ભ્રમ હૈ....”

દેખો, યે શુભરાગ મોક્ષકા ભી કારણ, પુણ્ય કા ભી કારણ. જુઓ અત્યારે બડા બડા નામ લેનેવાલા લગતે હૈ એસા, ચોથે-પાંચમેં-છઠે શુભભાવમેં સંવર હૈ. જુઓ ક્યોં સમ્યગ્દષ્ટિકા અશુભભાવ નિર્જરા હેતુ હૈ? ભોગ નિર્જરાકા હેતુ હૈ? તો શુભભાવ નિર્જરા કા હેતુ? નહિ. (શ્રોતા : ઓલોચ નથી આ ય નથી) હેં! નિર્જરામાં લિખા હૈ. સમ્યગ્દષ્ટિ કા ભોગ નિર્જરાકા હેતુ તો વો અશુભભાવ નિર્જરાકા હેતુ? અરે! હાલ-હાલ હવે. અશુભભાવ નિર્જરાનો હેતુ કોણે કહા? ત્યાં કહા હી નહિ હૈ. વો તો દષ્ટિ કી શુદ્ધતા કી ધારા ચલી, ઉસકી પ્રધાનતાકા જોર દેનેસે, નિર્જરા હોતી હૈ ઓર શુભ આયા, વો ભી થોડા ખિર જાતા હૈ એસા કહેનેમેં આ રસ થોડો હૈ વો ખિર જાતા હૈ. જમે વો તો ગયે કણ-કણ, જોર હૈ સ્વભાવ ઉપર પણ કાંઈ અશુભભાવ જો આયા ભોગકા કારણ, વો નિર્જરા હૈ? બિલકુલ નહિ. બંધકા હી કારણ મુનિ કો ભી હૈ.

શુભભાવ આયા વો બંધકા કારણ હૈ તો અશુભ તો બંધકા હી કારણ હૈ (શ્રોતા : ...) વો દૂસરી બાત હૈ. અનંતાનુબંધી વો બાત ક્યા? (શ્રોતા : ...) ઈ ક્યાં કહે છે? ના, એ તો બંધ હૈ. મોક્ષ હૈ ઉસમેં કુછ થોડા?”એક હી ભાવ પુણ્યબંધકો ભી કારણ અને મોક્ષકો ભી કારણ એસા માનના ભ્રમ હૈ. તાતેં વ્રત-અવ્રત દો વિકલ્પરહિત....” દેખો વ્રતનો વિકલ્પ અને અવ્રતનો વિકલ્પ. અવ્રતનો અશુભ અને વ્રતનો શુભ, “જહાં પરદ્રવ્યકે ગ્રહણ-ત્યાગકા કિસુ પ્રયોજન નાહી....” જહાં પરદ્રવ્યકા ગ્રહણ ત્યાગકા કિસુ પ્રયોજન (નાહી). “એસા ઉદાસીન વીતરાગ શુદ્ધ ઉપયોગ વો હી મોક્ષમાર્ગ....” દેખો. એકલો ઉદાસીન વીતરાગ શુદ્ધ ઉપયોગ. ત્રીન તો વિશેષણ લગાયા. “ઉદાસીન શુદ્ધ વીતરાગ

સો હી મોક્ષમાર્ગ હૈ....” બિચમ્ને રાગ આદિ સમકિતી કો આતે હૈ, મુનિ કો ભી પંચ મહાવ્રત આતે હૈ, બંધકા હી કારણ... સર્વથા બંધકા હી કારણ હૈ. કિંચિત્ સંવર કા કારણ... ચારિત્રવંતકો ભી વો શુભરાગ તો હૈ નહિ.

દેખો, હું “નીચલી દશા વિષે કોઈ જીવની કે શુભ ઉપયોગ ઓર શુદ્ધ ઉપયોગકા યુક્તપના પાઈએ....” નીચલી દશામાં શુદ્ધ ઉપયોગ ભી હોતા હૈ અને શુભ ભી હોતા હૈ. શુદ્ધ તો સાતમે જાય તો હોતા હૈ. નીચે હોય તો શુભ હોતા હૈ. યુક્તપના કહા હૈ પણ વો અપેક્ષાસે. સમજમ્ને આયા? “નીચલી દશા વિષે કોઈ જીવની કે શુભઉપયોગ અને શુદ્ધ ઉપયોગકા યુક્તપના પાઈએ....” એટલે ક્ષણમાં શુભ આવે ને ક્ષણમાં શુદ્ધ. છટે આતે હૈ ને? “તાત્તે ઉપચાર કરી વ્રતાદિક ઈ શુભ ઉપયોગકો મોક્ષમાર્ગ કહ્યા....” તેથી ઉપચારથી વ્યવહારથી શુદ્ધ ઉપયોગની ભૂમિકા આતી હૈ, વો પહેલા જરી આયા, “તો ઉપચારસે ઉસકો મોક્ષમાર્ગ કહા. પરંતુ વસ્તુ વિચારતે શુભ ઉપયોગ મોક્ષકા ઘાતક હી હૈ....” કિતના સ્પષ્ટ ક્રિયા હૈ. વસ્તુ વિચારતે શુભ ઉપયોગ મોક્ષકા ઘાતક હી હૈ. “જાતે મોક્ષકો કારણ સોહી મોક્ષકા ઘાતક....” દેખો વ્યવહાર મોક્ષકા કારણ કહા વો હી મોક્ષકા ઘાતક. પેલા કહેને જાતે મોક્ષકો કારણ કહ્યા થા ને પહેલે? વ્યવહાર. વ્યવહાર મોક્ષકા કારણ સો હી નિશ્ચયસે મોક્ષકા ઘાતક હૈ. (શ્રોતા : એવું શ્રદ્ધાન કરવું) એસા શ્રદ્ધાન કરના. હેં!

બહુત સ્પષ્ટ ક્રિયા હૈ. “જાતે મોક્ષકો કારણ સો હી મોક્ષકા ઘાતક હૈ....” દેખો સમજમ્ને આયા? (શ્રોતા : બંધકો કારણ) બંધકો કારણ લખ્યું છે? એમ હા આમાં એમ લખ્યું છે. ઠીક એ ઠીક લાગે છે હો (શ્રોતા : ...) બરાબર છે આંહી નહીં તો ઓલા વ્યવહારે કહ્યું’તું ને આમાં ઈ છે. આપણે ય એમ લખ્યું છે? નવીમાં શું છે નવી? (શ્રોતા : બંધનું કારણ) બરાબર છે. આમાં તો મોક્ષનું કારણ લખ્યું છે એટલે વ્યવહારથી મોક્ષનું કારણ કહ્યું’તું એ બંધનું જ કારણ છે અને વિચારતાં તે મોક્ષનું ઘાતક છે. બંધ છે તે વળી મોક્ષનું સાધન ક્યાંથી થાય? એસા શ્રદ્ધાન કરના. આમાં ઈ છે હોં! “જાતે મોક્ષકો કારણ સો હી મોક્ષકા ઘાતક....” એમ શબ્દ છે પણ ખરેખર શબ્દ એ જોઈએ મેળવાળો કારણ કે મોક્ષનું કારણ એ અહીં અત્યારે એ લેવાની જરૂર નથી જેથી “બંધનું કારણ સો હી મોક્ષકા ઘાતક હૈ. એસા શ્રદ્ધાન (કરના)....”

(શ્રોતા : ...) આહા! બરાબર છે. “શુદ્ધ ઉપયોગ હી ઉપાદેય માની તાકા ઉપાય કરના....” લ્યો, “એક શુદ્ધ ઉપયોગ હી ઉપાદેય જાની એનો ઉપાય કરના. શુભ ઉપયોગ અને અશુભ ઉપયોગ હેય જાની ઉસકે....” ત્યાગકા ઉપાય કરના બેય. શુદ્ધ

ઉપયોગકા આદર કરના, અંગીકાર કરના ઔર શુભ અને અશુભ દોય કો દો હી હેય કરના. ચોથે-પાંચમે-છઠ્ઠે કોને આ હેય ? એમ વળી કોઈ કહે ચોથે ગુણસ્થાનસે શુભ ઉપયોગ હેય ? સાત બોલ આવ્યાને તમારે. અરે ! પહેલે ઠથેથી હેય. અરે ! પહેલે રાગ હેય માન્યા વિના સમ્યગ્દર્શન તરફ દ્રષ્ટિ હોગી હી નહિ. રાગ ઉપર લક્ષ છોડે બિના, લક્ષ છોડો કહો કે હેય છોડો-હેય કહો, સ્વભાવ ઉપર દ્રષ્ટિ હોગી નહિ. કહો ! કિતની બાત કરતે હૈ તો ભી માન્ય નહિ, ટોડરમલ નહિ, ટોડરમલ નહિ આર્ષ વાક્ય લાઓ. આ આર્ષવાક્ય ક્યા કહતે હૈ આ ? બંધકા કારણ હૈ, પુણ્યબંધકા કારણ હૈ.

(કેવળી) મુનિકા શુભભાવ ચારિત્રમેં હોતા હૈ વો મહાવ્રત કા ઝેર હૈ. કુંદકુંદઆચાર્ય કહતે હૈ ગોમ્મટસારમેં યે હી હૈ ને ! પણ બંધકા. બંધ તત્ત્વતો એક હી બાત હૈ ને ! મોહ જો સંભવાત્ ગુણસ્થાન છે ને ? મોહ જો સંભવાત્ છે ને ? (શ્રોતા : ગુણસ્થાનની વ્યાખ્યા) વ્યાખ્યા છે મૂળપાઠમાં છે ગોમ્મટસારમાં. “શુભ ઉપયોગ-અશુભ ઉપયોગ હેય જાની ઈનકે ત્યાગકા ઉપાય કરના....” હવે પછી એક બીજી વાત કહેશે.

॥ પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ ॥